

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

"ساز و کار سهمیه بندی اشتغال در سطح کشور"

(بر اساس اهداف تعیین شده در اسناد بالادستی)

معاونت توسعه کار آفرینی و اشتغال

مقدمه

اشتغال‌زایی از مهم‌ترین موضوعاتی است که هم از نظر تامین معیشت و رفاه فرد و خانوار و هم از نظر افزایش رشد اقتصادی دارای اهمیت می‌باشد. دولت سیزدهم از ابتدای فعالیت، با طرح موضوع "ایجاد چهارمیلیون فرصت شغلی در طی چهار سال"، توجه و تمرکز بر حوزه اشتغال‌زایی را به عنوان یکی از اصلی‌ترین برنامه‌های خود در دستور کار قرار داد. بدیهی است، تحقق اهداف اشتغال سالانه، نیازمند مشارکت، هم‌افزایی و همکاری بیشتر دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی در عملیاتی‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌ها به منظور ایجاد اشتغال پایدار و شرافتمندانه برای آحاد جامعه می‌باشد. بر این اساس وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی با توجه به ضرورت ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با روند فزاینده رشد جمعیت فعال کشور و مطابق با پیش‌بینی‌های بلندمدت و میان‌مدت صورت گرفته در مدل‌های کلان اقتصادی، جهت تحقق اهداف عالیه نظام از منظر اقتصادی، سهمیه‌بندی ایجاد ۱۰۰۰ هزار فرصت شغلی جدید طی سال ۱۴۰۳ را در دستور کار خود قرار داد. بطوریکه در این گزارش سعی بر آن شد، ساز و کار سهمیه‌بندی اشتغال استان‌ها در سطح کشور با تاکید بر رفع بخشی از چالش‌های بازار کار (بیکاری دانش‌آموختگان) تبیین و تشریح گردد.

اسناد بالادستی

- ✓ انتظارات رئیس جمهور محترم از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- ✓ تکالیف وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی در سند تحول دولت مردمی
- ✓ سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله هفتم توسعه
- ✓ مصوبه بند ۸، هشتاد و یکمین جلسه شورای عالی اشتغال

"وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است پس از هماهنگی با سایر دستگاه‌ها و نهادهای زیست بوم ملی اشتغال، برش استانی برنامه اشتغال را تهیه نموده و به استانداران ابلاغ نماید. مسئولیت اجرای برنامه‌های استانی و حصول دستاوردها با استانداران خواهد بود."

ساز و کار سهمیه‌بندی اشتغال

هدف‌گذاری در بازار کار مستلزم شناخت کافی از وضعیت گذشته و موجود این بازار می‌باشد. بدین منظور و در راستای سهمیه‌بندی اشتغال استان‌ها، دو جنبه کمیت و نابرابری بازار کار استان بر اساس آخرین آمار و اطلاعات موجود در مرکز آمار ایران، مورد توجه قرار گرفت. ذکر این نکته ضروری است که کمیت بازار کار مربوط به

وضعیت اشتغال و بیکاری است و جنبه نابرابری به تفاوت‌های موجود در نرخ بیکاری و نسبت اشتغال در بین استان‌ها اشاره دارد.

در مرحله نخست، با استفاده از داده‌های خام نتایج طرح آمارگیری نیروی کار (فصل بهار و تابستان ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲) ضریب افزایش جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر محاسبه (۶ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۲ نسبت به سال ۱۴۰۱) گردید. سپس ضریب محاسبه شده بر جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر سال ۱۴۰۱ اعمال و میزان جمعیت یاد شده در سال ۱۴۰۲ برآورد گردید. در ادامه از طریق تجمیع تغییرات نرخ مشارکت / نرخ بیکاری (۹ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه در سال قبل) با نرخ مشارکت/ نرخ بیکاری سال ۱۴۰۱، شاخص‌های مورد نظر محاسبه و میزان جمعیت فعال، بیکار و شاغل برآورد شد.

پس از برآورد شاخص‌های بازار کار در سال ۱۴۰۲، هدف‌گذاری شاخص‌های بازار کار در سال ۱۴۰۳ مطابق با فروض زیر و بر اساس ویژگی‌های بازار کار استان‌ها و با هدف کاهش نابرابری منطقه‌ای پیش‌بینی گردید.

✓ افزایش جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر بر اساس روند گذشته

✓ افزایش جمعیت فعال به بیش از ۲۷ میلیون نفر (بر مبنای سال ۱۳۹۸)^۱

^۱ به منظور پیش‌بینی نرخ مشارکت در سال ۱۴۰۳، نرخ مشارکت سال ۱۳۹۸ مبنای محاسبات قرار گرفت. با توجه به افزایش قابل توجه نرخ مشارکت برخی از استان‌ها (بیش از ۵ درصد)، روند شاخص یاد شده در گذشته مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود میزان نرخ مشارکت در طول دوره مورد بررسی ۰،۴ درصد افزایش یافته است. از اینرو حداقل افزایش نرخ مشارکت ۰،۴ درصد و حداکثر ۰،۸ درصد در نظر گرفته شد.

- ✓ ایجاد یک میلیون فرصت شغلی در سال ۱۴۰۳ با توجه به اهداف تعیین شده در اسناد بالادستی؛
- ✓ کاهش نرخ بیکاری در محدوده ۷ درصد؛

جدول شماره (۱) نتایج پیش‌بینی وضعیت بازار کار در سال ۱۴۰۳^۲

تغییرات سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۲	شاخص
۷۶۳۶۴۱	۶۵۳۱۱۴۳۶	۶۴۵۴۷۷۹۵	جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۸۱۴۳۹۹	۲۷۴۸۵۳۶۸	۲۶۶۷۰۹۶۹	جمعیت فعال
۱۰۰۰۰۰۰	۲۵۳۹۱۲۳۲	۲۴۳۹۱۲۳۲	جمعیت شاغل
۱۸۵۶۰۱	۲۰۹۴۱۳۶	۲۲۷۹۷۳۸	جمعیت بیکار
۰,۹-	۷,۶	۸,۵	نرخ بیکاری
۰,۸	۴۲,۱	۴۱,۳	نرخ مشارکت
۱,۱	۳۸,۹	۳۷,۸	نسبت اشتغال

گفتنی است طبق هدف‌گذاری انجام شده، نرخ بیکاری کلیه استان‌ها در سال ۱۴۰۳، ۰,۹ درصد و استان‌های دارای نرخ بیکاری دو رقمی، دو برابر (۱,۸ درصد) کاهش یافت.

ساز و کار سهمیه‌بندی اشتغال فارغ‌التحصیلان

همانطور که پیشتر مطرح گردید، سهمیه‌بندی اشتغال استان‌ها در سطح کشور با تاکید بر رفع بخشی از چالش‌های بازار کار (بیکاری دانش‌آموختگان) صورت پذیرفته است. از این‌رو جهت شناسایی بحران‌های حوزه بازار کار در سطوح استانی و حساس‌سازی نسبت به پیشگیری از بروز بحران‌های مذکور، وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان در سطح کشور بر اساس سه شاخص نرخ بیکاری، سهم جمعیت غیرفعال و نسبت اشتغال و به تفکیک استان مورد ارزیابی قرار گرفت.

در ابتدا مقادیر شاخص‌ها نرمالایز و هم‌جهت شده و پس از میانگین‌گیری وزنی شاخص‌ها، دو رکن کمیت و نابرابری بازار کار اندازه‌گیری شد. به عبارت دیگر استان‌ها، بر اساس نتایج ترکیب سه شاخص نرخ بیکاری (با وزن ۲۵ درصد)، نسبت اشتغال (۲۵ درصد) و سهم جمعیت غیرفعال (۵۰ درصد) در سه وضعیت قرمز (بین ۱-۳,۶)، نارنجی (بین ۳,۷-۵) و زرد (بین ۵-۷) اولویت‌بندی گردیدند.

^۲ - نتایج برآورد سال ۱۴۰۲ و هدفگذاری سال ۱۴۰۳ به تفکیک استان به ترتیب پیوست شماره ۱ و ۲

گروه سوم (۷۵ هزار نفر)		
ردیف	استان	میانگین وزنی
24	مازندران	5.0
25	گیلان	5.0
26	همدان	5.1
27	یزد	5.1
28	بوشهر	5.2
29	هرمزگان	5.2
30	خراسان شمالی	5.3
31	قزوین	6.1
32	زنجان	6.9

گروه دوم (۱۳۰ هزار نفر)		
ردیف	استان	میانگین وزنی
7	آذربایجان شرقی	3.9
8	البرز	4.1
9	اصفهان	4.1
10	سمنان	4.2
11	خراسان جنوبی	4.3
12	میانگین کشوری	4.3
13	خراسان رضوی	4.4
14	لرستان	4.5
15	کهگیلویه و بویراحمد	4.5
16	تهران	4.6
17	کردستان	4.7
18	کرمانشاه	4.7
19	خوزستان	4.8
20	سیستان و بلوچستان	4.8
21	آذربایجان غربی	4.9
22	اردبیل	4.9
23	گلستان	4.9

گروه اول (۴۰ هزار نفر)		
ردیف	استان	میانگین وزنی
1	ایلام	2.3
2	کرمان	2.4
3	قم	2.5
4	چهارمحال و بختیاری	3.4
5	مرکزی	3.6
6	فارس	3.6

در مرحله بعد، روند سهم فارغ‌التحصیلان از اشتغال ایجاد می‌شود طی ۴ سال گذشته بررسی گردید. نتایج حاکی از آن است، به طور متوسط طی ۴ سال گذشته حدود ۲۵ درصد از کل اشتغال کشور به فارغ‌التحصیلان اختصاص یافته است. بر این اساس سهم فارغ‌التحصیلان از کل فرصت‌های شغلی جدید، ۲۴۵ هزار نفر تعیین گردید. سپس سهم هر یک از وضعیت‌های تعیین شده در فوق (قرمز، نارنجی و زرد) مشخص و نهایتاً از مجموع جمعیت بیکار و غیرفعال هر یک از گروه‌های تعیین شده، سهم اشتغال هر یک از استان‌ها محاسبه شد.^۳

$$۱ + \frac{\text{کمترین مقدار در میان تمامی استان‌ها - مقدار متغیر برای استان مورد نظر}}{\text{کمترین مقدار در میان تمامی استان‌ها - بیشترین مقدار در میان تمامی استان‌ها}} \times ۶$$

$$۷ + \frac{\text{کمترین مقدار در میان تمامی استان‌ها - مقدار متغیر برای استان مورد نظر}}{\text{کمترین مقدار در میان تمامی استان‌ها - بیشترین مقدار در میان تمامی استان‌ها}} \times -۶$$

همانطور که مشاهده می‌شود برای نرمال‌سازی داده‌های بازار کار، رویکرد مجمع جهانی اقتصاد در گزارش رقابت‌پذیری جهانی مبنای محاسبات قرار گرفت. فرمول اول زمانی استفاده می‌شود که افزایش متغیر، مزیت به حساب می‌آید. به عنوان مثال، بالا بودن نسبت اشتغال، نقطه قوت برای هر استان محسوب می‌شود. از فرمول دوم زمانی استفاده می‌شود که افزایش متغیر نشان از ضعفی است که استان دارد. به عنوان مثال، افزایش نرخ

^۳نتایج سهمیه‌بندی اشتغال فارغ‌التحصیلان به تفکیک استان پیوست شماره ۳

بیکاری یک ضعف برای هر استان به حساب می‌آید و باعث کاهش رتبه بازار کار آن استان می‌شود. گفتنی است مقدار شاخص در محدوده ۱ تا ۷ قرار دارد.

نحوه جمع‌آوری اطلاعات

گردآوری و بهسازی تجمیعی هدف‌گذاری اشتغال استان‌ها مبتنی بر سازگاری درونی با ظرفیت‌های موجود، منابع انسانی در اختیار و قابلیت‌های توسعه‌پذیری ذیل زیست بوم ملی اشتغال و با روزآمدسازی «سامانه ملی رصد اشتغال» صورت خواهد پذیرفت.

استان	تعهد ابلاغی سال ۱۴۰۳ پس از اصلاحات وزارت کشور(نفر)	سهم فارغ التحصیلان از تعهد ابلاغی (نفر)
اذربایجان شرقی	۳۵۵۵۸	۸۹۴۰
اذربایجان غربی	۴۴۲۲۲	۵۸۳۲
اردبیل	۱۴۵۰۹	۲۷۳۱
اصفهان	۶۵۳۶۹	۱۴۶۷۴
البرز	۴۲۳۹۳	۸۰۴۷
ایلام	۵۸۱۶	۲۲۷۶
بوشهر	۱۶۱۸۸	۶۱۹۱
تهران	۱۸۰۶۹۱	۴۴۸۹۷
چهارمحال وبختیاری	۱۲۹۵۱	۲۹۵۱
خراسان جنوبی	۹۵۲۸	۱۷۹۵
خراسان رضوی	۷۹۷۳۲	۱۲۴۳۸
خراسان شمالی	۸۳۴۳	۳۱۸۰
خوزستان	۶۹۰۱۳	۹۴۲۲
زنجان	۱۱۰۵۷	۴۴۹۹
سمنان	۱۰۸۴۹	۲۲۱۲
سیستان و بلوچستان	۴۱۶۵۱	۳۴۰۴
فارس	۵۴۹۵۱	۱۵۶۷۸
قزوین	۱۶۲۵۵	۵۷۰۱
قم	۱۸۰۰۱	۵۱۹۲
کردستان	۲۳۶۱۱	۲۶۱۹
کرمان	۳۹۳۰۳	۹۵۴۵
کرمانشاه	۲۶۲۴۷	۳۷۷۰
کهگیلویه وبویراحمد	۷۶۸۴	۱۹۴۶
گلستان	۲۳۰۹۷	۳۵۹۳
گیلان	۲۹۹۷۶	۱۳۶۶۲
لرستان	۱۶۴۵۹	۳۶۸۲
مازندران	۴۴۴۰۵	۲۰۴۴۶
مرکزی	۱۱۶۲۴	۴۳۵۸
هرمزگان	۳۰۵۱۵	۶۹۲۶
همدان	۱۷۶۶۹	۷۵۴۹
یزد	۱۷۹۹۷	۶۸۴۵
جمع	۱۰۲۵۶۶۴	۲۴۵۰۰۰